

Van volle adoptie naar eenvoudige aanneming van juridisch ouderschap

Over het verkrijgen en behouden van moeders, vaders en juridische ouders

Er was eens een wetgever, in de staat Idiana, in het jaar 1897. Deze wetgever meende dat het getal pi, zoals dat tot dan toe berekend werd, niet in het belang van het kind was, althans niet in het belang van het onderwijs. Daarom heeft het Huis van Afgevaardigden zich op 5 februari van dat jaar gebogen over een wetsvoorstel ter invoering van een nieuwe wiskundige waarheid omtrent omtrek en middellijn van een cirkel. Het voorstel behelsde een afronding van het getal pi, en werd zonder tegenstemmen aanvaard. De Senaat heeft de stemming over het voorstel echter aangehouden, tot op de dag van vandaag.

Mr C. Waaldijk¹

De onmacht van de wetgever

Het voorgaande is een onder wetgevingsjuristen vaak verteld verhaal,² dat duidelijk maakt dat de wetgever zich bij zijn leest moet houden. Sommige zaken onttrekken zich aan de almacht van de wetgever. Een wetgever kan bijvoorbeeld niet voorkomen dat ongetrouwde, alleenstaande of lesbische vrouwen zwanger worden, en evenmin dat een kind opgroeit bij een, twee of meer mensen van hetzelfde geslacht. Ook kan de wetgever er niet voor zorgen dat een kind afstamt van een onvruchtbare vrouw, of van twee vruchtbare mannen, of van twee mensen met een andere huidskleur dan het kind. Dat zijn allemaal dingen die de wetgever niet moet willen, en die men ook niet van de wetgever moet verlangen.

Hier wil ik ervoor pleiten dat de wetgever scherper gaat onderscheiden tussen biologisch, juridisch en sociaal ouderschap. Daartoe zal ik eerst aangeven waarover het bij adoptie eigenlijk gaat, en vooral waarover het niet gaat. Vervolgens zal ik mijn standpunt bepalen in de discussie over adoptiewetgeving. Tenslotte zal ik een schets geven van een realistischer en minder discriminerend stelsel van ouderschapsrecht.

Het onderwerp van adoptiewetgeving

Bij adoptiewetgeving gaat het niet over *biologisch ouderschap*. De mogelijkheden daartoe worden door de natuur gegeven en door de medische wetenschap af en toe een beetje uitgebreid. Daaraan kan de wetgever niets toe- of afdoen. En het gebruik dat van die mogelijkheden wordt gemaakt laat zich slechts in beperkte mate afremmen door het inzetten van politiek of het dichtdraaien van geldkranen. Ook gaat het niet over *sociaal ouderschap*. In verreweg de meeste gevallen nemen biologische ouders, samen of alleen, ook het sociale ouderschap op zich. Ook komt het vaak voor dat een moeder samen met een niet-verwekker (m/v) het sociale ouderschap op zich neemt. En na het wegvalen, ernstig tekortschieten of uit elkaar gaan van ouders komen kinderen ook vaak bij sociale ouders terecht die niet (of niet allebei) hun biologische ouders zijn. Al deze vormen van sociaal ouderschap worden in Nederland inmiddels vrij algemeen aanvaard – ook wanneer beide sociale ouders van hetzelfde geslacht zijn. Geen enkele rechtsregel verzet zich tegen lesbisch of homoseksueel mede-, pleeg- of stiefouderschap.

Er is één uitzondering: voor toepassing van de Wet opneming buitenlandse pleegkinderen is huwelijks staat vereist. Dat zou je kunnen zien als de juridische vertaling van te respecteren wensen van buitenlandse afstandsouders, afstandsorganisaties en afstandslanden. Op dit punt mogen afstandsouders wat mij betreft overigens ook eisen stellen met betrekking tot het aantal, de leeftijd, de intelligentie, de kleur van de ogen, het ras, de godsdienst of het inkomen van de pleegouders. Bij adoptie gaat het ook al niet over het *plaatsen van kinderen*. Bij adoptie is dat namelijk al daarvoor gebeurd.³ Het gaat bij adoptie over de juridische positie van

1 Dit is de verkorte tekst van een inleiding voor de studiedag 'Afstamming en adoptie' van de Vereniging voor Familie- en Jeugdrecht (Tilburg, 26 januari 1996). Kees Waaldijk is als universitair docent verbonden aan de Afdeling Encyclopedie van de Rechtswetenschap van de Rijksuniversiteit Leiden (Postbus 9520, 2300 RA Leiden, 071-527 7548) en als onderzoeker aan het Studietoel en Informatiecentrum Mensenrechten van de Universiteit Utrecht. Hij is eindredacteur van de Nieuwsbrief Homoseksualiteit en Recht en lid van de Nederlandse Gezinsraad. Hij schreef deze tekst op persoonlijke titel.

2 N.J. Jamieson, 'The Pathology of Legislation', *Statute Law Review* 1984, p. 87-101.
3 A. Pitlo, *Het personen- en familierecht*, achtste druk bewerkt door Gr. van der Burgh en M. Rood-de Boer, Arnhem (Gouda Quint) 1989, p. 455.

geplaatste kinderen. (Ook stiefkinderen worden 'geplaatst', zou je kunnen zeggen, namelijk in een situatie waarin ze plotse-ling een andere sociale ouder hebben.) Evenmin gaat het over *ouderlijk gezag, onderhoudsplicht, erfrecht, naam of nationaliteit*. Dat deze rechtsgevolgen ook beschikbaar moeten komen bij niet-biologische vormen van sociaal ouderschap, is het fundamentele en onvolprezen uitgangspunt van de notitie *Leefvormen in het familierecht*.⁴ Daarin wordt namelijk voorgesteld om aan medegezag en gezamenlijke voogdij⁵ vrijwel volledige onderhoudsplichten en erfrechtelijk gevolgen te verbinden, en voor ouders en kinderen die daar prijs op stellen bovendien mogelijkheden voor gevolgen inzake naam en nationaliteit. Adoptie zal binnenkort dus nauwelijks meer nodig zijn ter bereiking van deze rechtsgevolgen.⁶

Gaat het bij adoptie dan om *afstamming*? In de notitie *Leefvormen in het familierecht* staat inderdaad te lezen: 'Adoptie is in ons huidige recht een vorm van afstamming'.⁷ Van Dale is het daar niet mee eens: volgens het Groot woordenboek der Nederlandse taal is afstamming 'bloedverwantschap in de dalende lijn'.⁸ In de literatuur wordt benadrukt dat adoptie in Nederland is ingevoerd als maatregel van kindbescherming.⁹ Adoptie wordt dan ook meestal niet als vorm van afstamming behandeld. Door adoptie ontstaat geen afstamming, en door adoptie vergaat geen afstamming. Adoptie heeft evenveel met afstamming te maken, als het parlement van Idiana met het getal pi. En dan zwijg ik nog over de in ieder geval tijdelijke verduistering van afstammingsinformatie die bij adoptie plaatsvindt. Dat mag geen afstamming heten.

Is adoptie een *fictie*? Volgens aanwijzing 60 van de Aanwijzingen voor de regelgeving moeten ficties zoveel mogelijk worden voorkomen. Leidt adoptie tot afstammingsficties? Als men de tekst van artikel 1:229 van het Burgerlijk Wetboek goed leest, dan blijkt dat eigenlijk helemaal geen afstamming wordt gefingeerd. Er staat slechts dat het kind 'de staat van wet-tig kind' van de adoptiefouder(s) krijgt. Het adoptiefkind krijgt, met andere woorden, een bepaalde juridische status toegekend. Toch zit er wel een fictie in het adoptie-recht, namelijk de veronderstelling dat adoptie in het belang van het kind is. En dat brengt mij op het volgende punt. Is adoptie een *kinderbeschermingsmaat-regel*? Ook dat is moeilijk vol te houden. 'Het afstammingsbelang is voorop komen

te staan' schrijft Vlaardingerbroek.¹⁰ 'Van een maatregel van kindbescherming is adoptie geworden tot een constructie om wettige afstamming tot stand te brengen'.¹¹ Zeker in een stiefgezin is adoptie niet nodig ter bescherming van het kind.¹² En binnenkort zullen, zoals ge-zegd, alle ouderschapsgevolgen ook be-schikbaar zijn zonder adoptie.

Adoptie zou ook een rare kindbeschermingsmaatregel zijn: zij is permanent en werkt dus ook door als er al geen behoefte aan bescherming meer bestaat, ja zelfs tijdens de meerderjarigheid. Adoptie is een buitengewoon grove maatregel: een hele bundel ouderschapsrechten en -plichten wordt aan nieuwe ouders toege-kend, zonder dat het mogelijk is te diffe-rentieren tussen in concreto gewenste en ongewenste juridische aspecten van ou-derschap. Bovendien moeten bij adoptie steeds alle juridische banden van het kind met de aanvankelijke ouders wor-den verbroken, ook als het in het belang van het kind zou zijn om enige juridische band voort te laten bestaan. Dat mag geen kindbescherming heten.

Juridisch ouderschap dan? Jawel, adopte-ren is een van de manieren om juridisch ouderschap te verwerven (zoals daarnaast baren dat is voor vrouwen, en huwen en/of erkennen voor mannen). Dat ouder-schap heeft echter op zichzelf geen juri-dische betekenis. Net als nationaliteit¹³ en huwelijk¹⁴ is ouderschap een juri-disch-technisch koppelbegrip. De juridi-sche betekenis ervan ligt uitsluitend in de rechtsgevolgen die er aan verbonden worden. Vroeger waren veel rechtsgevol-gen exclusief aan juridisch ouderschap verbonden. Tegenwoordig kunnen echter ook juridische 'niet-ouders' een omgangs-recht of onderhoudsplicht hebben. En als de (conform de notitie *Leefvormen in het familierecht* aangeklede) voorstellen voor medegezag en gezamenlijke voogdij gerealiseerd worden,¹⁵ dan zullen vrijwel alle rechtsgevolgen van ouderschap ook geno-ten kunnen worden in situaties waar juri-disch ouderschap ontbreekt.

Zijn adoptie en juridisch ouderschap dan niets meer dan *technieken van wetgeving*? Als jurist kan ik tot geen an-dere conclusie komen, maar ik weet na-tuurlijk ook wel dat er psychisch en soci-aal méér aan de hand is. Voor de meeste betrokkenen, en voor vele omstanders, heeft juridisch ouderschap grote morele, symbolische en emotionele betekenis, zo-als ook biologisch ouderschap en sociaal ouderschap op allerlei vlakken veel bete-

4 *Kamerstukken II*, 1995/96, 22 700, nr 5, p 11

5 *Kamerstukken II*, 1993/94, 23 714, nrs 1-3
6 Vergelijk P Vlaardingerbroek, 'Adoptie door een alleenstaande', *Familie en Jeugdrecht* 1995, p 137, waar hij voorstelt adoptie te maken tot een vergaande vorm van pleegouderschap met vele rechtsgevolgen

7 *Kamerstukken II*, 1994/95, 22 700, nr 5, p 4
8 Twaalfde druk, Utrecht/Antwerpen (Van Dale Lexicografie) 1995
9 Zie bijvoorbeeld Pitlo/Van der Burght/Roodde Boer 1989 (zie noot 2), p 457, en P Vlaardingerbroek, in M J C Koens e a., *Het hedendaagse personen- en familierecht*, Zwolle (Tjeenk Willink) 1995, p 185

10 Idem
11 Aldus de Minister van Justitie, in de notitie 'Adoptie anders dan door een echtpaar', *Kamerstukken II*, 1987/88, 20 547, nr 2, p 4

12 Zie N Holtrust, *Aan moeders knie* - De juridische afstammingsrelatie tussen moeder en kind, proefschrift UvA, Nijmegen (Ars Aequi Libri) 1993, p 207, en W M E Thomasen, 'Adoptie in het licht van de mensenrechten', *Familie & Jeugdrecht* 1994, p 161

13 Zie G-R de Groot, *Staatsangehörigkeit im Wandel*, proefschrift Maastricht, Den Haag (Asser Instituut) 1988, p 13-17

14 Zie C Waaldijk, 'De heteroseksuele exclusiviteit van het huwelijk na Hoge Raad 19 oktober 1990', *Ars Aequi* 1991, p 51 en 54, en 'Zo niet getrouwd, heterohuwelijk en bovenwettelijk discriminatieverbod', in M Moerings en A Mattijssen (red.), *Homoseksualiteit en recht*, Arnhem (Gouda Quint) 1992, p 76
15 Zie noot 3 en 4

kenen. Daar kan de wetgever niet zo maar aan voorbij gaan.¹⁶

Adoptiewetgeving in discussie

De kritiek op de huidige regeling van de adoptie richt zich nu al jaren vooral op de (te) strenge toelatingsvoorwaarden en de (te) grote rechtsgevolgen. In de discussie duiken telkens weer dezelfde argumenten op:

a. « *Adoptie is eigenlijk niet in het belang van het kind, want het leidt tot verbreking van de banden met de aanvankelijke ouders.* »¹⁷

Ja, in Nederland is dat zo, maar in het buitenland heb je 'eenvoudige adoptie', die bestaande banden onaangetaast laat. In haar antwoord van 5 december 1995 op een lijst van vragen over de notitie *Leefvormen in het familierecht*, noemt de Staatssecretaris van Justitie als voorbeelden Frankrijk en België.¹⁸ Het is opmerkelijk dat veel auteurs (en ook de Staatssecretaris in haar notitie *Leefvormen in het familierecht*) allerlei bedenkingen uiten tegen de vernietiging van ouderschapsbanden door (stiefouder-) adoptie, maar dat zij niet voorstellen om de huidige volle adoptie te vervangen door een eenvoudige variant.

b. « *Bij adoptie door twee vrouwen of twee mannen zou het kind twee moeders of twee vaders krijgen, en dat kan natuurlijk niet.* »

O nee? In genoemde zuidelijke landen leidt eenvoudige adoptie tot familierechtelijke betrekkingen met nieuwe ouders, terwijl de band met de aanvankelijke ouders blijft bestaan – juist ook wanneer de nieuwe moeder of vader van hetzelfde geslacht is als de aanvankelijke moeder of vader.

c. « *Het huwelijksvereiste in de adoptiewetgeving is discriminerend voor alleenstaande en gelijkgeslachtelijke pleeg- en stiefouders.* »

Ongelijke behandeling, inderdaad. Maar worden daardoor hun rechten geschonden? Niemand heeft een grondrecht tot het adopteren van kinderen,¹⁹ en evenmin een grondrecht om pleegkinderen te krijgen. Dat geldt voor heteroparen evenzeer als voor alleenstaanden en homo- en lesbische paren.

Hebben ze er wél recht op om allebei als juridische ouders te worden aangemerkt? Ook dat is moeilijk af te leiden uit de grondrechten van de ouders. Je kunt ech-

ter wel stellen dat juridisch ouderschap en dus adoptie in de sfeer (*ambit*) liggen van *family life* en van *founding a family*.²⁰ En dan brengt artikel 14 van het EVRM mee dat onderscheid in die sfeer objectief en redelijk gerechtvaardigd moet zijn. Een dergelijke rechtvaardiging kan ik niet verzinnen. In ieder geval is een dergelijke rechtvaardiging niet te baseren op de door sommigen gehuldigde gedachte dat kinderen idealiter door een man en een vrouw moeten worden opgevoed.²¹ Het gaat hier immers niet over opvoeden, maar slechts over het juridisch aankleden van bestaande opvoedingssituaties (sociaal ouderschap).

Dit argument snijdt derhalve hout. Het huwelijksvereiste in de adoptiewetgeving is in strijd met artikel 14 van het EVRM, althans voorzover juridisch ouderschap wordt onthouden aan gelijkgeslachtelijke pleeg- en stiefouders. De suggestie, die in de huidige wetgeving ligt, dat het belang van kinderen geschaad zou worden door het juridisch vastleggen van hun relatie met hun sociale ouders, is ook ronduit beledigend voor homo- en lesbische ouderparen.²²

d. « *Het is discriminatie dat alleen de sociale kinderen van heteroparen geadopteerd mogen worden.* »²³

Jazeker, maar moet die mogelijkheid daarom uitgebreid worden tot de sociale kinderen van alleenstaanden en van homo- en lesbische paren? Even slecht is ook gelijk, dat is waar. Maar het is zeer de vraag of een dergelijke *leveling down* hier wel terecht zou zijn. Dat de pleeg- en stiefkinderen van hetero-paren van hun aanvankelijke ouders losgesneden kunnen worden, is geen goed argument om de pleeg- en stiefkinderen van alleenstaanden en van homo- en lesbische paren datzelfde lot te laten ondergaan.²⁴ Aan de andere kant: door adoptie krijgt een kind nieuwe juridische ouders. Dat biedt meer rechtzekerheid, en ook meer morele, symbolische en emotionele zekerheid in de relatie van het kind tot de sociale ouders. Die zekerheid mag niet het exclusieve domein blijven van de sociale kinderen van gehuwde heteroparen.²⁵

Een andere opzet voor het ouderschapsrecht

Het wordt tijd om conclusies te trekken. De Nederlandse adoptie-wetgeving moet in twee opzichten drastisch veranderd worden. In de eerste plaats moet adoptie niet

16. Zie D. Pessers, 'Homoseksueel ouderschap – De rechtskracht van de feiten', *Nederlands Juristenblad* 1995, p. 1291-1297.

17. Zie bijvoorbeeld het advies *Afstamming, adoptie en sociaal ouderschap* van de Raad voor het Jeugdbeleid, Rijswijk 1990.

18. *Kamerstukken II*, 1995/96, 22 700, nr. 6, p. 17; zie ook J.A. Nota, *De adoptie*, proefschrift Nijmegen, Deventer (Kluwer) 1969, p. 133-136.

19. Zie Thomassen 1994, p. 158 (zie noot 11).

20. Zie de artikelen 8 en 12 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens.

21. Zie bijvoorbeeld de notitie 'Adoptie anders dan door een echtpaar', *Kamerstukken II*, 1987/88, 22 547, nr. 2, p. 21.

22. Zie F. van Vliet, 'Waar een wil is is een wet', in: M. Moerings en A. Mattijssen (red.), *Homoseksualiteit en recht*, Arnhem (Gouda Quint) 1992, p. 119.

23. Idem, p. 113-120.

24. Zie C.J. Forder, *Legal Establishment of the Parent-Child Relationship: Constitutional Principles*, proefschrift Maastricht, Maastricht (Rijksuniversiteit Limburg) 1995, p. 505-506.

25. Zie Hof Amsterdam 13 april 1995 over eenouderadoptie, *Nederlands Juristenblad* 1995, p. 680-681.

langer steeds een verbreking van de banden met de aanvankelijke ouders en overige familie inhouden. En in de tweede plaats moet 'adoptie' ook mogelijk worden voor anderen dan gehuwde heteroparen. Dat zijn grote veranderingen, zodat het vermoedelijk de voorkeur verdient om het instituut een andere naam te geven. In die naam zou tot uitdrukking gebracht moeten worden dat het gaat om het verkrijgen van ouderschap, in plaats van om het krijgen van kinderen.²⁶ Ook zou in die naam de nadruk gelegd moeten worden op het juridische aspect van dat ouderschap, zodat de suggestie vermeden wordt dat het hier om een soort afstamming of biologisch ouderschap gaat. Daarom stel ik voor om voortaan te spreken van *aanneming van juridisch ouderschap*. (Meer dan het ook wel gebruikte woord 'aanvaarding' houdt 'aanneming' de herinnering aan het begrip adoptie levend, en laat zich in het buitenland dan ook als 'adoption' vertalen.) De wettelijke terminologie zal goed moeten aansluiten bij het gewone taalgebruik. In het dagelijks taalgebruik komen vooral drie woorden voor: ouder, moeder en vader.²⁷ Ik stel voor om de woorden *moeder* en *vader* – in het recht – voortaan alleen nog voor de (vermoedelijke) *biologische ouders* te gebruiken. Dit laat onverlet de vrijheid van kinderen en hun niet-biologische ouders om de woorden 'moeder' en 'vader' in de dagelijkse praktijk te gebruiken. Ter aanduiding van sociale en juridische ouders hebben we de termen 'vader' en 'moeder' in het recht niet nodig. Wat juridisch ouderschap betreft, kunnen vrouwen en mannen volstrekt gelijk behandeld worden. Bij juridisch ouderschap volstaat daarom de term '*juridisch ouder*'.

De wetgever moet uiteraard bij de werkelijkheid aansluiten. Die werkelijkheid biedt naast biologisch ouderschap ook allerlei vormen van sociaal ouderschap. Het onveranderlijke biologische ouderschap is niet steeds een geschikt aangrijpingspunt voor rechtsgevolgen. Bij de toekenning van rechtsgevolgen moeten de belangen van het kind immers een rol kunnen spelen. In de praktijk biedt ook sociaal ouderschap onvoldoende rechtszekerheid voor het van rechtswege laten ontstaan van rechtsgevolgen. Voorkomen moet worden dat telkens opnieuw de rechter moet worden ingeroepen om vast te stellen of iemand wel sociaal ouder is. De wetgever

kan dat voorkomen (en heeft dat sinds jaar en dag ook voorkomen) door (ook) een *juridisch ouderschapsbegrip* te hanteren. De wetgever moet regels bieden die in veruit de meeste gevallen direct aangeven wie van wie juridisch ouder is, en welke rechtsgevolgen daar uit voortvloeien. Ik wil de aansluiting tussen juridisch ouderschap en natuurlijke afstamming niet volledig loslaten.²⁸ In de meeste gevallen zal het juridisch ouderschap samen kunnen en moeten vallen met biologisch ouderschap dat samenvalt met sociaal ouderschap. Maar juist omdat biologisch ouderschap lang niet altijd samenvalt met sociaal ouderschap, moeten er eigen regels zijn omtrent juridisch ouderschap. En omdat juridisch ouderschap wat anders is dan biologisch ouderschap, hoeven de biologische beperkingen ten aanzien van het geslacht van de ouders en ten aanzien van hun aantal niet noodzakelijkerwijs overgenomen te worden in de regeling van het juridisch ouderschap. Zoals bekend zijn die beperkingen ook niet gekopieerd in de maatschappelijke werkelijkheid van sociaal ouderschap: kinderen kunnen één, twee of meer sociale ouders hebben van verschillend of gelijk geslacht.

Juridisch ouderschap heeft naast juridische ook grote morele, symbolische en emotionele betekenis. Daarom moet de wetgever royaal zijn in het toekennen van juridisch ouderschap, en terughoudend in het ontnemen van juridisch ouderschap. Die fundamentele opdracht kan de wetgever alleen goed vervullen door het mogelijk te maken dat een kind *meer dan twee juridische ouders* kan krijgen – en dus ook twee of meer ouders van hetzelfde geslacht. Het kind kan daar financieel en emotioneel zeer bij gebaat zijn, zeker wanneer men het uitgangspunt handhaaft dat het ouderlijke gezag door ten hoogste twee personen kan worden uitgeoefend.

Het wordt tijd dat ik een schets geef van het door mij voorgestane ouderschapsrecht.²⁹

Moeder is de vrouw die het kind gebaard heeft. De verwekker zal zijn vaderschap alleen kunnen laten registreren met medewerking van hetzij de moeder, hetzij de rechter. Verondersteld of bewezen biologisch ouderschap wordt aangetekend in een besloten register, dat alleen geraadpleegd kan worden door kind, moeder, vader, juridische ouder en rechter. De donor van zaadcel of eicel zal met medewer-

26. Vergelijk Posner's uitspraak (gedaan in verband met een voorstel om de adoptiewetgeving economischer op te zetten): 'sacrificing vividness to accuracy, I hereby rename "baby-selling" in "parental rights selling".' (aangehaald in: J.F. Bruinsma en N.J.H. Huls, 'Recht is een broze vernislaag van een booming industry – Interview met Richard A. Posner', *Nederlands Juristenblad* 1995, p. 1625).

27. Zie ook W.M.E. Thomasen, 'Overheid en gezinsleven', *Nederlands Juristenblad* 1993, p. 1166; 'Definities van ouderschap', editorial, *Familie & Jeugdrecht* 1995, p. 121.

28. Vergelijk de genoemde Lijst van vragen en antwoorden over de notitie 'Leefvormen in het familie-recht', *Kamerstukken II*, 1995/96, 22 700, nr. 6, p. 10-11 en 15-16.

29. Zie ook C. Waaldijk, 'Naar een gelijkgeslachtelijk huwelijk', *Familie & Jeugdrecht* 1995, p. 223-228.

king van de moeder geregistreerd kunnen worden als vader respectievelijk tweede moeder. De moeder (of de rechter) zal de zaadcel- of eiceldonor ook als donor kunnen registreren,³⁰ zonder dat de donor inzage in het register krijgt. (Misschien zou het mogelijk moeten zijn om ook een verkrachter onder een andere noemer dan 'vader' te registreren.) In voorkomende gevallen zal de rechter kunnen vaststellen dat iemand ten onrechte als vader, moeder of donor te boek stond. Gerechtelijke vaststellingen van moederschap, vaderschap of donorschap is eveneens mogelijk.

Aan het donorschap zullen géén, en aan het biologisch ouderschap slechts weinig rechtsgevolgen zijn verbonden. Alle rechtsgevolgen die in het huidige recht aan ouderschap zijn verbonden, zitten in mijn stelsel (in beginsel) aan juridisch ouderschap vast.

Het voornaamste rechtsgevolg van biologisch ouderschap is dat het in beginsel tot juridisch ouderschap leidt. En wel als volgt. Wanneer een vrouw een kind baart, wordt zij niet alleen moeder, maar ook juridisch ouder (tenzij de tweede moeder, met medewerking van de eerste, het juridisch ouderschap aanneemt). De man die zich laat registreren als vader, wordt tevens juridisch ouder, tenzij de moeder of het kind dat ouder dan 12 jaar is, zich tegen dat laatste verzet.

In de meeste gevallen zullen partners het juridisch ouderschap van te voren willen regelen. Een man en een vrouw kunnen daarom, evenals twee vrouwen, afspreken (bijvoorbeeld door een huwelijk of geregistreerd partnerschap aan te gaan) dat de één het juridisch ouderschap aanneemt van de kinderen die door de ander gebarnd zullen worden.

Iedere niet-biologische ouder die belast is met gezag of voogdij, zal juridisch ouderschap kunnen aannemen, tenzij degene met wie gezag of voogdij gedeeld wordt, of iemand die al juridisch ouder is, of het kind dat ouder dan 12 jaar is, zich daartegen verzet. Deze aanneming van juridisch ouderschap zal zich in drie situaties voordoen:

- a. bij mede-ouderschap: de partner (m/v) van de moeder die niet de verwekker is neemt de volle verantwoordelijkheid voor het kind (vergelijk de niet op waarheid gebaseerde erkenning in het huidige recht);
- b. bij stief-ouderschap: de nieuwe partner van een juridisch ouder neemt de volle

verantwoordelijkheid voor het kind (vergelijk de stiefouderadoptie in het huidige recht);

- c. bij pleeg-ouderschap: een of twee pleegouders nemen de volle verantwoordelijkheid voor het kind (vergelijk de gewone adoptie in het huidige recht).

Rechterlijke tussenkomst zal nodig zijn indien het kind al (tenminste) twee juridische ouders had, en ook wanneer iemand die de bevoegdheid heeft om zich tegen aanneming van juridisch ouderschap te verzetten, misbruik maakt van die bevoegdheid.³¹

Juridisch ouderschap wordt in een openbaar register vastgelegd. Aanneming van juridisch ouderschap levert onderhoudsplichten en erfrecht op, eventueel Nederlanderschap voor het kind, en bij minderjarige kinderen in beginsel ook aanspraak op gezag en omgangsrecht. Aanneming van juridisch ouderschap heeft nooit van rechtswege naamswijziging tot gevolg. De aanneming van juridisch ouderschap verandert niets aan vaderschap en moederschap. Ook doet de aanneming van juridisch ouderschap geen afbreuk aan reeds bestaand juridisch ouderschap. Wel zal de rechter het gezag, de onderhoudsplicht en het omgangsrecht van de aanvankelijke ouders kunnen opschorten (bijvoorbeeld voor de duur van de minderjarigheid).

Beëindiging van juridisch ouderschap zou volgens mij slechts in bijzondere gevallen plaats kunnen vinden. Beëindiging van ouderschap tegen de zin van een kind kan beschouwd worden als een schending van het recht van het kind op *family life* met de aanvankelijke ouder(s).³² Een juridische ouder zal daarom alleen afstand van juridisch ouderschap mogen doen, indien het oudere (ik zou zelfs zeggen: meerderjarige) kind dat wil, de rechter het ook in het kennelijke belang van dat kind acht, en het kind tenminste één juridische ouder overhoudt.

In het aldus geschetste ouderschapsrecht kan volgens mij recht worden gedaan aan alle gerechtvaardigde belangen van (minder- en meerderjarige) kinderen en hun biologische, sociale en/of juridische ouders. Kinderen hebben er over het algemeen belang bij hun (beide) biologische ouders te behouden, en om (zo nodig) de band met hun sociale ouders juridisch te verankeren. Daarom is het niet in het belang van kinderen om aan hen niet meer dan twee juridische ouders toe te staan.

30. Zie Thomassen 1995, p. 121 (zie noot 26).

31. *Kamerstukken II*, 1995/96, 22 700, nr. 6, p. 16.

32. Zie Thomassen 1994, p. 158 (zie noot 11).